

O recuperare: “Jurnal inutil” de Paul Morand

În zilele de sărbătoare (pe vechi și pe nou), pe care cu atâta generozitate ni le-a dăruit conducerea țării, am citit ceea ce Gheorghe Erizanu (editorul) numește “14 centimetri de carte”. Mă refer la două volume masive ale “Jurnalului inutil” de Paul Morand, care însumează mai bine de 2000 de pagini și care au apărut cu susținerea *Ministerului francez al culturii – Centrul național de carte* la editura “Cartier”. Am serioase îndoieli că altcineva dintre cetățenii Republicii Moldova au folosit în același scop vacanța neașteptată, căzută odată cu zăpezile abundente peste fericirea noastră. De aceea am și hotărât să-mi împărtășesc, pe scurt, impresiile de lectură a acestui op de excepție, descurajant poate, la prima vedere, pentru cititorul grăbit de azi, dar oferind pe parcurs infinite delicii de lectură.

Romancier de succes între cele două războaie, prieten cu Marcel Proust, Giraudoux, Saint-John Perse, poet, nuvelist, autor al unei cărți despre București, diplomat de carieră, ambasador în timpul celui de-al doilea război mondial în România, căsătorit cu o prințesă româncă, Hélène Chrisoveloni (Șuțu), membru al Academiei franceze, Paul Morand, din păcate, este la noi cu mult mai puțin cunoscut decât, să zicem, Henri Barbusse, semnatarul biografiei oficiale (pentru străinătate) a lui Stalin și autorul unui roman antiromânesc, “Călăii”. Cauza, cred, rezidă în “stigmatul” cu care decenii la rând l-a acoperit o anumită critică franceză de stânga, care nu i-a putut ierta (până astăzi) “colaboraționismul” cu regimul Vichy, cât și superbia sa aristocratică din care transpar, în optica ideologiei stângiste a corectitudinii politice, impardonabile accente “incorecte” politic. Această atitudine a fost suficientă pentru ca programele de învățământ și manualele sovietice (și postsovietice) de literatură occidentală să treacă sub tăcere numele lui Paul Morand.

Întâmplător sau nu, gestul editurii “Cartier” are o încărcătură simbolică, recuperatoare. Cele două mii de pagini vin, parcă, să suprimă, cu prezența lor masivă, tăcerea compactă de până acum din jurul acestui autor de un farmec seducător, irezistibil. “Jurnalul inutil” cuprinde consemnări zilnice, note de lectură, evocări și reflecții asupra evenimentelor și întâmplărilor actuale și din trecut, acoperind perioada ultimilor ani de viață ai lui Paul Morand: iunie 1968 – aprilie 1976. Autorul avea, uneori, sentimentul “inutilității” colajelor sale slobode de orice constrângeri și veleități. De aici și titlul de “Jurnal inutil”, preluat din “Nunta lui Figaro” de Beaumarchais. Admitea, însă, și ipoteza că după anul 2000 (dorința sa a fost ca Jurnalul să nu fie publicat înainte de această dată) aceste pagini, scrise fără a mai fi citite și corectate și fără altă pretenție decât libera exprimare, ar putea să intereseze pe cineva.

Apariția în 2001 a celor 33 de caiete manuscrise într-o carte la Gallimard a constituit un adevărat eveniment literar. Lăsând la o parte “regretele” sau injuriile cârcotoase ale unor comisari ideologici, nu putem să nu remarcăm frapantele ei calități. Jurnalul este, în primul rând, un document extraordinar, incitant al unei senectuți pline de viață, debordantă încă în dorințe și pasiuni, dar foarte conștientă că a intrat deja în conul de umbră al morții, în implacabila cursă spre neant. Citite sub acest unghi de vedere, cele două volume prezintă o experiență umană excepțională, de crepuscul, consemnată cu minuția unei cameri de luat vederi. E ca într-un film neorealism, unde totul este de o naturalețe cutremurătoare și de o veridicitate la hotar cu fantasticul. Două figuri de un aristocratism pursânge, Paul Morand și soția sa Elena Șuțu, ies din Timp cu stoicism, cu demnitate, senini, fără regrete și fără spaime, pentru a intra în Veșnicie. Pentru cititorul care știe sfârșitul consumat foarte demult, această experiență relatată în desfășurarea ei lentă de zi cu zi are puterea unui miraj care se întâmplă aieva. Acumulări de detalii ce țin de o veche afecțiune reciprocă dintre cei doi, sentiment care acum, în final, răbufnește cu dogoarea patetică a unei iubiri ce-și profilează haloul dincolo, în Eternitate, înregistrarea lucidă, cu un ochi atroce de “scrib” imperturbabil, de

gesturi, stări, dispoziții, circumstanțe ce țin de ravagiile cu care natura împlinește o vârstă târzie, au mereu în timpul lecturii efectul emoționant al unui reality-show peste care planează puternic o moarte adevărată.

Celălalt aspect, nu mai puțin impresionant, al Jurnalului ține de ceea ce ași numi mondenitatea lui Morand, înțeleasă, însă, într-un sens mai plin, mai larg și chiar mai nobil decât înțelesul obișnuit, oarecum banal, al cuvântului. E vorba, în cazul autorului nostru, de o vitalitate nativă, nestăvilită, de o grabă (un nesaț) de a trăi simultan, cu toate simțurile, totul și în toate, cu o impetuozitate de suprarealist, dar fără a dezminți o funciară sensibilitate de estete *fin de siècle* și fără a trăda, în atingerile sale cu realitatea, distincția unui spirit aristocratic. Devorator până în pragul morții de cărți și de femei, amator neobosit de călătorii, animat de o curiozitate mereu vie, nedomolită, observator sagace și comentator pasionat în stilul seducției seculare a spiritului francez pentru exprimarea aforistică și butada memorabilă, Paul Morand avea o singură teamă – să nu rămână la sfârșitul vieții immobilizat într-un cărucior de spital. Dumnezeu l-a cruțat de un asemenea blestem. A murit subit, de inimă, lăsând posterității acest “Jurnal inutil”, pe care îl recomand cu toată căldura tuturor celor care ar vrea să se adâncească o săptămână-două într-o lectură reconfortantă și instructivă în foarte multe privințe.